

Pilotinis projektas „Saugi mokykla“

Turinys

Kas tai yra patyčios.....	4
Patyčių problema	4
Patyčių pasekmės.....	5
Tarptautinis projektas „Draugystė be sienų“	7
VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą	8
Pilotinis projektas „Saugi mokykla“	10
2010 m. pilotinio projekto „Saugi mokykla“ veiklos planas	12
Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ tyrimų rezultatų santrauka.....	15
Pilotinių mokyklų kontaktai.....	18

Priedai

1 Priedas. ABC taryba, jos funkcijos	19
2 Priedas. Apklauso anketos pavyzdys	20
3 Priedas. Prevencinis veiklos planas.....	23

Kas tai yra patyčios?

Patyčios – tai pasikartojantis tyčinis vaikų ir paauglių elgesys, nukreiptas į silpnesnį bendraamžį, siekiant sukelti jam fizinį ar emocinį skausmą. Patyčios apima tiek verbalinį, tiek neverbalinį kitą asmenį skaudinantį elgesį, tokį kaip pravardžiavimas, erzinimas, grasinimai, mušimas, spardymas, kumščiajimas, stumdymas, apkalbinėjimas, ignoravimas, daiktų ar pinigų atiminėjimas, atskyrimas nuo grupės ir pan.

Nors dažniau kalbame apie šio reiškinio ypatumus tarp vaikų ir paauglių, jos vyksta ir šeimoje, ir tarp suaugusiųjų darbe. Patyčios yra painiojamos su humoru, tačiau esminis skirtumas nuo pajuokavimo yra tas, kad patyčių tikslas – įskaudinti, pažeminti kitą.

Patyčių problema

2006 m. Tarptautinė mokinių sveikatos ir gyvenamosios studija (angl. *Health Behaviour in School-aged Children – HBSC*) atlikta 40-yje šalių dėl patyčių paplitimo rodo, kad berniukų tarpe mažiausiai (patiria patyčių, tyčiojasi, tuo pačiu metu yra skriaudėjas ir auka) 8,6 % Švedijoje ir daugiausiai 45,2 % Lietuvoje. Mergaičių tarpe atitinkamai – 4,8 % Švedijoje ir 35,8 % Lietuvoje.

2007 m. Gelbėkit vaikus Švedija atlikti tyrimai Baltijos regiono šalyse (Lietuva, Latvija, Estija, Suomija, Švedija, Lenkija, Rusijos Federacijos Sankt Peterburgo sritis) rodo, kad 15 – 25% vaikų nuolat patiria patyčias mokykloje.

2008 m. TNS Gallup atliktas tyrimas parodė, kad Lietuvoje 22% vaikų mokykloje patyrė fizinį smurtą (iš 19% buvo atimti pinigai, asmeniniai daiktai, maistas), 65% vaikų patyrė kitų formų patyčias (13% iš jų patyčias patiria nuolat).

2008 m. Pasaulinės sveikatos organizacijos duomenys rodo, kad Lietuvoje patyčias patyrė 26,50% mergaičių ir 27,97% berniukų. Net 30,33% berniukų ir 16,60% mergaičių prisipažino besityčioję iš savo draugų.

2009 m. Vilniaus Universiteto atlikta apklausa parodė, kad Lietuvos vaikai – nelaimingiausi Europoje – iki 50% 12 – 17 m. vaikų jaučia depresijos požymius; 41,7% mokyklinio amžiaus vaikų turi su psichikos sveikata susijusių problemų; 70% vaikų pažymi, kad yra patyrę patyčias ir kaip aukos, ir kaip skriaudėjai; kasmet Lietuvoje nusižudo apie 20 vaikų.

2010 m. VO „Gelbėkit vaikus“ Lietuva atliktas 12 mokyklų tyrimas parodė, kad patyčias patiria 52,42 %, tyčiojasi 56,8 % vaikų.

Patyčių pasekmės

Atlikta daug įvairių tyrimų, kokios yra patyčių pasekmės. Galima išskirti *pasekmes aukai, skriaudėjui ir mokyklos psichologiniam klimatui*.

Tai, kiek daug neigiamų pasekmių sukels tyčiojimas, labai priklauso nuo suaugusiųjų reakcijos į šį reiškinį, nuo jų palaikymo ir pagalbos. Patyčios yra kaip rizikos veiksnys įvairiausioms psichikos sveikatos ir elgesio problemoms atsirasti. Ir, tik veikiant apsauginiams veiksniams (šeimos palaikymas, geri socialiniai įgūdžiai, mokytojų parama), galime tikėtis, kad patyčių pasekmės nebus labai skaudžios. Tai, kad suaugęs žmogus nejaučia rimtų vaikystėje patirtų patyčių pasekmių, visiškai nereiškia, kad patyčios neturi neigiamo poveikio – tai veikia reiškia to žmogaus psichologinį atsparumą, kuris atsverė patyčių keliamus neigiamus poveikius.

Patyčių pasekmės aukai

- Vaikai, kenčiantys nuo patyčių, dažnai jaučiasi nesaugūs, išgyvena nerimą. Ilgalaiskis nerimas ir baimės būseną yra labai didelis kitų sutrikimų – depresijos, nerimo sutrikimų rizikos veiksnys.
- Vaikai, iš kurių tyčiojama, dažniau jaučiasi liūdni, prislėgti, nepasitikintys savimi, pasižymi žemesne saviverte. Jie gali jaustis bejėgiai, manyti, kad neįmanoma pakeisti situacijos ir sustabdyti patyčių.

Nuotrauka iš Jurbarko Veliuonos Antano ir Jono Juškų vidurinės mokyklos.

- Kartais vaikams, kurie susiduria su nuolatinėmis bendraamžių patyčiomis, kyla minčių apie savižudybę. Patyčios ir buvo pirmą kartą įvardytos kaip problema, nusižudžius 3 paaugliams Norvegijoje ir paaiškėjus, kad viena galimų priežasčių buvo nuolatinės bendraamžių priekabės. Vaikams kylančios mintys apie savižudybę rodo beviltiškumą, negalėjimą išspręsti patyčių situacijų ir didelį pagalbos poreikį (*Olweus D., Bullying at school. – Oxford, Blackwell, 1993*).
- Viena iš galimų pasekmių – tai įvairūs psichosomatiniai simptomai: galvos, pilvo skausmai, pykinimas, miego, apetito sutrikimai.
- Tyčiojimasis gali būti viena iš priežasčių, dėl kurios vaikas gali vengti mokyklos, nelankyti pamokų. Taip pat gali prastėti vaiko dėmesingumas mokykloje, jo pasiekimai, vaikui gali būti sunkiau mokytis.
- Išmoktas bejėgiškumas – tai yra dar viena iš pasekmių, kurias sukelia sistemingai patiriamos priekabės. Vaikas, nuolatos patirdamas patyčias ir negalėdamas jų sustabdyti, išmoksta, kad jis yra bejėgis pakeisti situaciją, ir dėl to nuleidžia rankas, nebesiima jokių veiksmų, kad save apgintų ar surastų sau pagalbą. Būtent dėl išmokto bejėgiškumo padėti vaikui gali būti labai sunku – sunku vaikui padėti pasitikėti savimi ir kitais ir tuo, kad įmanoma situaciją pakeisti, kad įmanoma sumažinti patyčias.
- Smurtinis reagavimas į skriaudėjus yra vienas iš būdų, kurį renkasi patyčias patiriantys vaikai, siekdami jas sustabdyti. JAV slaptųjų tarnybų Grėsmių įvertinimo centras nustatė, kad 2/3 susišaudymų mokyklose yra aukų kerštas skriaudėjams. Atrodytų, kad tokia nukentėjusių vaikų reakcija yra neadekvati, bet tai tik yra elgesys, kylantis iš beviltiškumo ir nežinojimo, kaip reaguoti. Tai parodo vaikų, kenčiančių nuo patyčių, bejėgiškumą – vaikai tarytum nebemato kitų būdų, kaip sustabdyti patyčias.

Patyčių pasekmės skriaudėjams

Patyčios ilgainiui gali peraugti į kitokį agresyvų ar socialiai nepageidautiną elgesį vyresniame amžiuje. D. Olweus duomenimis, 60 % berniukų, kurie aktyviai tyčiojosi iš savo bendraamžių vidurinėje mokykloje, iki 24 m. amžiaus padarė bent vieną nusikaltimą, o 35–40 % – 3 ir daugiau nusikaltimų (*Olweus D., Bully/victim problems in school: Facts and intervention / European Journal of Psychology of Education. – 1997*).

Švedijoje 2009 m. atlikti tyrimai parodė, kad 60% tų, kurie tyčiojasi, sulaukę 24 metų yra apkaltinami kriminaliniais nusikaltimais. Taip pat jie daugiau vartoja alkoholio, nelanko mokyklos, o jeigu lanko – rezultatai „neblizga“.

Patyčių pasekmės mokyklos psichologiniam klimatui

- mažėja saugumo jausmas, pasitenkinimas mokyklos gyvenimu,
- jei matoma, kad nereaguojama į tyčiojimąsi arba jam netgi pritariama, formuojasi nuostata, kad toks elgesys yra tinkamas ir priimtinas. Ilgainiui tokia nuostata gali didinti patyčių mastą ir kurti mažiau saugią atmosferą. Be to, patyčios veikia visus vaikus – ne tik tuos, kurie įsitraukia į patyčias ar patiria jas, bet ir stebėtojus.
- vertybių sistema tampa labai iškreipta: tolerancija, pagalba kitam, draugiškumas, pagarba tampa nevertinamu elgesiu. Tuo tarpu tyčiojimasis tampa tokiu elgesiu, kuris leidžia vaikams tapti lyderiais, „užimti aukštą padėtį“ klasėje, būti „vertinamu“ ir gerbiamu.

Tokia vertybių transformacija turėtų kelti susirūpinimą ne tik mokyklų darbuotojams, bet ir visiems, esantiems šalia vaikų. Vienas svarbiausių dalykų mokykloje yra mokyklos bendruomenės požiūrio į patyčias keitimas.

Tarptautinis projektas „Draugystė be sienų“

2008–2010 m. organizacija VO „Gelbėkit vaikus“ ir bankas Swedbank vykdė tarptautinį projektą „Draugystė be sienų“ Švedijoje, Lietuvoje, Estijoje ir Latvijoje.

Projektu buvo siekiama spręsti aktualią visoms šalims **patyčių ir smurto problemą** mokyklose.

Projekto veikla apėmė:

- patyčių prevenciją mokyklose,
- paramą nukentėjusiems nuo patyčių,
- šios problemos viešinimą bei novatoriškų metodų, skirtų patyčių šalinimui, plėtrą.

Lietuvoje šis projektas buvo vykdomas VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupių prieš smurtą pagalba.

Per tris projekto vykdymo metus projekte dalyvavo 96 Grupės (apie 63 000 vaikų ir suaugusiųjų), buvo pravesta apie 200 seminarų, apmokyta 4000 vaikų ir suaugusių, projekte dalyvaujančiose mokyklose atliktos mokinių apklausos, įrengti informaciniai stendai. Paruošta ir išplatinta visoms Lietuvos mokykloms praktinė patyčių mokyklose prevencijos priemonė mokytojams ir tėvams (DVD). Organizuotos 2 vasaros stovyklos, 5 konkursai mokykloms.

VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą

Organizacija įgyvendina projektą „Vaikų grupės prieš smurtą“ (toliau Grupės) mokyklose, kuris vykdomas nuo 1996 m. Projekto tikslas – sukurti vaikams saugesnę aplinką mokykloje ir įgyvendinti vaiko teisę būti apsaugotam nuo smurto.

Šis projektas, kurdamas smurto prevencijos sistemą Lietuvos mokyklose, prisideda prie valstybinės Kompleksinės smurto mokyklose prevencijos ir kontrolės programos. Tai daroma steigiant Vaikų grupes prieš smurtą, kurių veikla paremta vaikų iniciatyva ir dalyvavimu.

VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą įkurtos mokyklose visoje Lietuvoje. Grupėse yra nuo 5 iki 20 mokinių ir suaugęs asmuo – vadovas – mokykloje dirbantis socialinis pedagogas, pedagogas ar psichologas. Grupės dalyvauja mokyklos projektų kūrime, kurie užtikrina saugią mokyklos aplinką, bendradarbiauja su mokyklos savivaldos organais, vietos bendruomene, informuoja mokyklos administraciją, mokytojus, tėvus apie smurtą mokykloje, priima skundus ir informaciją iš moksleivių, patiriančių ar pastebinčių smurtą.

Grupių moksleiviai vykdo prevencinį darbą, moko jaunesniųjų klasių vaikus bendrauti be smurto, organizuoja Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos mokymus mokyklose, rengia konkursus, olimpiadas, kuria internetinius puslapius.

Organizacija „Gelbėkit vaikus“ remia Grupes: rengia mokymus ir seminarus Grupių vadovams ir vaikams apie vaiko ir žmogaus teises, organizuoja stovyklas gerosios patirties pasidalijimui, skatina dalyvauti įvairiuose organizacijos skelbiamuose konkursuose ar projektuose, ruošia ir išleidžia mokomuosius leidinius apie smurto prevenciją ir pagalbą nukentėjusiems.

Nuotrauka iš Anykščių Antano Vienuolio gimnazijos

Lietuva – vienintelė Pabaltijyje turi tokias jaunimo Grupės. 2011 m. 18-oje miestų dirba 117 Grupių. Grupių plėtrą remia LR Švietimo ir Mokslo ministerija. Ilgalaikis tikslas – Grupė kiekvienoje Lietuvos mokykloje.

Moksleiviai ar pedagogai, norintys savo mokykloje sukurti Vaikų grupę prieš smurtą, gali žodžiu ar raštu kreiptis į organizaciją VO „Gelbėkit vaikus“.

Rajonuose (žemėlapyje pažymėti raudona spalva) veikia VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą.

2009 metais atliktas Vaikų grupių prieš smurtą veiklos efektyvumo tyrimas parodė, kad:

- Veikla yra naudinga / reikšminga tiek patiems vaikams, tiek Grupių vadovams, tiek mokyklai / bendruomenei
- Grupės yra tvirtas funkcionuojantis darinys, turintis galimybes veikti mokyklos bendruomenę
- Grupės – tinkama forma skleisti informaciją, kovoti už vaiko teises, mažinti patyčias mokyklose
- Grupės turi didesnes galimybes pasiekti daugiausia mokyklos bendruomenės narių
- Grupės didina pačių vaikų aktyvumą, skatina juos spręsti problemas, padėti draugams ar bendraamžiams, nebūti abejingais
- Grupės prieš smurtą padeda įgyvendinti tris tikslus:
 1. Mažinti smurto apraiškas mokykloje, kurti saugesnę mokyklos aplinką, kurioje vaikai gali paprašyti pagalbos, nebijoti pranešti apie smurto atvejus
 2. Organizuoti prevencinę veiklą – mokyti nesmurtinių bendravimo įgūdžių, užimti socialiai reikšminga veikla
 3. Organizuoti užimtumą vaikams, sudaryti sąlygas vaikų kūrybiškumui/saviraiškai, aktyvinti vaikus kaip mokyklos bendruomenės narius, kurti vaikams patrauklią mokyklą, į kurią vaikai nori ateiti, dalyvauti mokyklos gyvenime.

Pilotinis projektas „Saugi mokykla“

Siekiant VO "Gelbėkit vaikus" Vaikų grupių prieš smurtą prevencinės veiklos kokybės ir efektyvumo, veiksmų struktūrizavimo ir planavimo, organizacija sukvietė mokyklas, kuriose veikia Vaikų grupės prieš smurtą ir jas apmokė, sustiprino – paruošė lyderius, kurie ateityje savarankiškai tęs mokomąją prevencinę veiklą, dalinsis žiniomis ir patirtimi, darbo metodais, apmokys kitas mokyklas savo regione, kurios norės užtikrinti moksleivių saugumą, – tuo būdu viešins ir plės projektą „Saugi mokykla“.

Mokyklos pilotiniam projektui buvo atrinktos pagal jų aktyvumą, planingą veiklą ir tikslų siekimą, jos buvo stipriausios, norėjo ir galėjo vykdyti projektą.

Taip, nuo 2010 m. sausio mėnesio buvo pradėtas pilotinis projektas „Saugi mokykla“. Buvo pasirinktos bent 2 mokyklos iš to paties regiono, kad būtų glaudesnis bendradarbiavimas tarp mokyklų, gerosios patirties pasidalijimas, palaikymas. Viso projekte dalyvauja 4 šalies regionai, 12 mokyklų, 6398 moksleiviai.

Pirma banga projekte dalyvauja: 12 mokyklų, 4 regionai, ~6400 moksleivių, ~180 suaugusių.

Planuojama, kad *Antra banga* projekte dalyvaus: 36 mokyklos, 8 regionai, ~19 000 mokinių ir ~ 550 suaugusių.

Pilotinis projektas vykdomas Švedijos vyriausybės patvirtintos ir privalomos kiekvienai Švedijos

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ logotipas

mokyklai programos prieš smurtą ir patyčias pavyzdžiu. Švedijoje šiuo metu vaikų, patiriančių patyčias procentas yra 5-7 %.

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ tikslas

Trumpalaikis tikslas – pilotinis projektas „Saugi mokykla“ 12 Lietuvos mokyklų nuo 2010 metų.

Vidutinės trukmės tikslas – projektas „Saugi mokykla“ Lietuvos mokyklose, kuriose veikia VO „Gelbėkit vaikus“ Vaikų grupės prieš smurtą (117).

Ilgalaikis tikslas – Privalomas prevencinis veiklos planas /programa prieš patyčias ir smurtą, patvirtintas LR Švietimo ir mokslo ministerijos visose Lietuvos mokyklose. Mokyklų įstatymas.

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ dalyviai

Anykščių r. Kavarsko vidurinė mokykla
Anykščių Antano Vienuolio gimnazija
Rokiškio r. Obelių gimnazija
Rokiškio Juozo Tūbelio gimnazija
Šiaulių „Juventos“ pagrindinė mokykla
Šiaulių Zoknių pagrindinė mokykla
Šiaulių profesinio rengimo centras
Šilutės Martyno Jankaus pagrindinė mokykla
Šakių rajono Sintautų pagrindinė mokykla
Jurbarko r. Veliunos Antano ir Jono Juškų vidurinė mokykla
Jurbarko Naujamiesčio vidurinė mokykla
Vilniaus Simono Stanevičiaus vidurinė mokykla.

Nuotrauka iš Šiaulių PRC buitinių paslaugų skyriaus

2010 m. įgyvendintas pilotinio projekto „Saugi mokykla“ veiklos planas

Pilotinės mokyklos 2010 m. įsipareigojo ir įgyvendino veiklos planą:

- a) 2010 m. pavasarį pilotinio projekto dalyvių (atstovų) susitikimas Vilniuje, kurio metu pilotiniame projekte dalyvaujančių mokyklų atstovams buvo pristatyti pilotinio projekto veiklos planai, aptartos pirmos užduotys, pasidalinta gerąja Švedijos švietimo sistemos patirtimi.
- b) 2010 m. pavasarį atlikta pilotinio projekto dalyvių mokyklų apklausa dėl patyčių situacijos nustatymo. Daugiau informacijos *2 priede*.
- c) du savarankiškai pilotinio projekto mokyklų organizuoti susitikimai pavasarį 4 regionuose, projekto dalyvių tarpusavio kontaktų užmezgimui, gerosios patirties pasidalijimui, planavimui, motyvacijos kėlimui.

Rajonuose (žemėlapyje pažymėti raudona spalva) vykdomas pilotinis projektas „Saugi mokykla“

- d) įžanginis seminaras / projekto pristatymas 4 regionų mokyklose, kurio metu mokyklos vadovams, mokytojams, mokiniams buvo pristatyti pilotinio projekto tikslai, planai, aptarta patyčių ir smurto situacija Lietuvoje, užsienyje, pristatyti bendri pilotinio projekto dalyvių 2010 m. pavasarį atliktos apklausos dėl patyčių situacijos nustatymo rezultatai, pristatyta Švedijos švietimo sistema, pasidalinta gerąja Švedijos mokyklų patirtimi (dalyvavo 199 žmonės).
- e) Gauta tyrimo dėl patyčių situacijos nustatymo mokykloje rezultatų analizė ir prevencinio veiklos plano sudarymas, už ką buvo atsakingos ir veiklą organizavo mokyklų ABC tarybos (daugiau informacijos *1 priede*).

f) vasaros stovykla pilotinio projekto mokykloms (moksleiviams, vadovams), kurių metu buvo mokomi / stiprinami savęs pažinimo, lyderystės įgūdžiai, motyvacija, mokoma komandos formavimo, dalijamasi gerąja mokyklų patirtimi.

g) 2010 m. rudenį pilotinio projekto dalyvių (atstovų) susitikimas Vilniuje dėl prevencinių mokyklų veiklos planų aptarimo ir įvertinimo, projekto rudens veiklos aptarimo, užduočių pasiskirstymo.

h) du savarankiškai pilotinio projekto mokyklų organizuoti susitikimai rudenį 4 regionuose, projekto dalyvių gerosios patirties pasidalijimui, planavimui.

i) Psichodramos ir ekspresyvos terapijos instituto psichologo Evaldo Karmazos seminarai 4 regionų mokyklose mokyklos vadovams ir pedagogams mokyklos bendruomenei burti ir stiprinti (apmokėti 347 specialistai).

j) 2010 m. rudenį vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Saugios ir palaikančios mokyklos kūrimas“ pilotinis projektas sulaukė Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos Respublikos Žmogaus teisių komiteto, Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolierės palaikymo. Konferencijoje pranešimus skaitė, patirtimi

Nuotrauka iš pilotinio projekto „Saugi mokykla“ vasaros stovyklos

dalijosi mokyklos „Diamanten“ vadovas iš Norrköping, Švedijos, „Gelbėkit vaikus“ Švedija konsultantė, Psichodramos ir ekspresyvos terapijos instituto psichologas, Šilutės M. Jankaus pagrindinės mokyklos direktorius, mokinė, direktoriaus pavaduotoja ugdymui. Konferencijoje dalyvavo pilotinio projekto dalyvių – mokyklų administracija; mokiniai; ABC tarybos atstovai; savivaldybių, kuriose vyksta pilotinis projektas, atstovai; spaudos atstovai; kitos Lietuvos mokyklos.

Konferencijos pranešimus galima perskaityti internetinėje www.gelbvaik.lt svetainėje.

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ mokyklos dalyvės savo mokyklose subūrė ABC tarybą (anti-bullying council), atliko patyčių situacijos savo mokyklose tyrimą, jį išanalizavo ir paruošė prevencinį veiklos planą prieš patyčias, kurį pristatė mokyklos bendruomenei, mokiniams, tėvams, taip pat vykdė suplanuotą prevencinę veiklą.

Pasak Psichodramos ir ekspresyvosios terapijos instituto psichologo *Evaldo Karmazos*, saugi mokykla turi 4 pagrindinius kriterijus:

1. Rūpestinga mokyklos bendruomenė, kurioje visi nariai jaučiasi saugūs, remiami, palaikomi, priklausantys bendruomenei.
2. Mokykloje vaikai yra mokomi tinkamo elgesio įgūdžių.
3. Mokykloje sistemingai yra paskatinamas pozityvus elgesys.
4. Mokykloje yra pritaikyta vaiko gebėjimams ir skatinanti mokymosi struktūra.

Nuotrauka iš konferencijos „Saugios ir palaikančios mokyklos kūrimas“

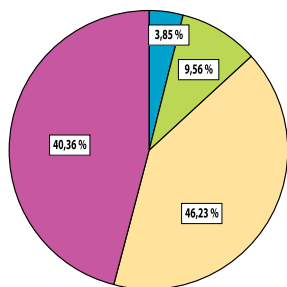
Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ tyrimų rezultatų santrauka

2010 m. vasario mėn. organizacija vykdė Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ mokyklos aplinkos tyrimą. Tyrime dalyvavo 1-12 klasių moksleiviai, viso 4153 apklaustieji. Tyrime dalyvavo 52,1% mergaičių ir 47,8% berniukų.

Paklausus moksleivių, kaip jie jaučiasi mokykloje didžioji dalis (46,2%) atsakė, jog jaučiasi saugiai. Keliais procentais mažiau apklaustųjų užtikrino, kad mokykloje jie visada jaučiasi saugiai. Taigi rezultatai atrodo džiuginantys – iš viso 86,5% moksleivių mokykloje jaučiasi saugiai. Nepaisant to, lieka 13,41% moksleivių, kurie jaučiasi nesaugūs savo mokyklose.

47,6% visų moksleivių niekada nepatiria patyčių mokyklose. Kartais (2-3 kartus per mėnesį) patyčias patiria beveik 40% moksleivių. Žymiai mažesni skaičiai yra patiriančių patyčias dažnai (1-2 kartus per savaitę) ir kasdien, atitinkamai 8,1% ir 5,6%. Taigi nors niekada nepatiriančių patyčias moksleivių yra nemažai, tačiau jas patiriančių moksleivių procentas yra didesnis, – iš viso jie sudaro kiek daugiau nei pusę apklaustųjų.

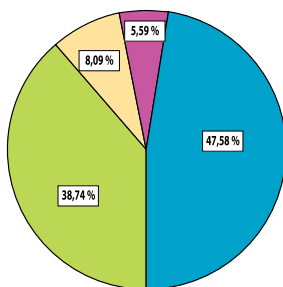
**Kaip saugiai
Tu jautiesi mokykloje?**

- Visai nesaugiai
- Nelabai saugiai
- Saugiai
- Visada saugiai

Bendras moksleivių saugumo mokykloje jausmas

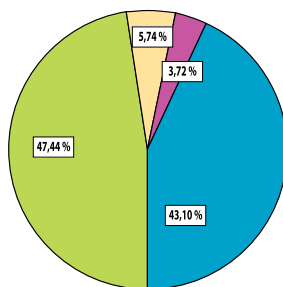
Ar iš Tavęs tyčiojasi mokykloje kiti mokiniai?

- Niekada
- Kartais (2-3 kartus per mėn.)
- Dažnai (1-2 kartus per sav.)
- Labai dažnai (kasdien)

Patiriamų patyčių mokykloje dažnumas

Ar Tu kada nors tyčiojaisi iš kitų moksleivių?

- Niekada
- Kartais (2-3 kartus per mėn.)
- Dažnai (1-2 kartus per sav.)
- Labai dažnai (kasdien)

Kaip dažnai patys apklaustieji tyčiojasi iš kitų

Populiariausios patyčios visose mokyklose yra prasivardžiavimas ir apkalbos (sudaro 30-37%). Tai parodo, jog dažniausiai pasitaiko verbalinės patyčios. Taip pat nemažai, beveik ketvirtadalis, moksleivių jaučiasi ignoruojami. Tuo tarpu fizinės patyčios: daiktų gadinimą, pinigų ar daiktų atiminėjimą, mušimąsi patiria mažesnė dalis apklaustųjų.

Moksleiviai dažniausiai *kartais* koku nors būdu reaguoja į patyčias. Tačiau maža dalis moksleivių yra tokių, kurie nesiima jokių veiksmų, kai iš jų tyčiojama. Dažniausiai moksleiviai yra linkę parodyti, kad jų patyčios neįaudina. Ir tik maža dalis apklaustųjų dažnai reaguoja į patyčias.

Moksleiviai, kurie atsakė į tyrimo klausimus, buvo apklausti ar tyčiojasi iš kitų. 43,1% teigė, kad niekada to nedaro. Likusieji, vieni dažniau, kiti rečiau tyčiojasi iš kitų. Kartais – 47,4%, dažnai – 5,7% ir kasdien – 3,7% visų moksleivių.

Mergaitės *dažnai* ar *labai dažnai* tyčiojasi retai, tačiau atsakymo variantą *kartais* pažymėjo daugiau mergaičių nei berniukų. O berniukai atsakė, jog tyčiojasi *dažnai* ir *labai dažnai*.

Apklaustieji matydami patyčių situacijas dažniausiai nieko nedaro. Iš nieko nedarančių ir pasyviai stebinčių skriaudžiamąjį didesnioji dalis palaiko skriaudėją, o ne skriaudžiamąjį. Iš 4153 apklaustųjų tik ketvirtadalis aktyviai gina skriaudžiamuosius ir kreipiasi į suaugusiuosius. Akivaizdu, kad moksleiviai netoleruoja patyčių ir bandytų sudrausminti engiančiuosius, tačiau didelė dalis apklaustųjų vengia konfliktinių situacijų. Tai rodo išliekantį moksleivių pasyvumą ar baimę.

Patyčios mokykloje vyksta visur, tačiau dažniausiai pasitaiko atvirose erdvėse, kur sunkiau sudrausminti moksleivius (koridoriai, mokyklos teritorija ir pan.). Iš apklaustųjų moksleivių (56,9%) teigia, kad žino, jog gali gauti pagalbą mokykloje, 30,7% – kad nežino ir 12,4% teigia, kad negali gauti pagalbos. Galime daryti išvadą, jog moksleiviai yra informuoti patenkinamai, į ką gali kreiptis pagalbos patyčių atveju, nes daugiau nei pusė tai žino. Tačiau netgi 12,4% moksleivių teigia, jog jie negauna reikiamos pagalbos. Paklausti kur moksleiviai kreiptųsi pagalbos patyčių atveju, 1884 moksleiviai atsakė, jog kreiptųsi į tėvus, 1688 į klasės auklėtoją, 1371 į socialinį pedagogą. Mažiausiai moksleivių kreiptųsi į mokyklos administraciją.

Tyrimo išvados

Kiekvienoje visuomenėje yra ne tik bendruomeninių gražių tradicijų, papročių, tačiau yra ir neigiamų dalykų. Nusikaltimai, netinkamas elgesys yra įvardijami kaip svarbios visuomenei problemos, kurias reikia spręsti. Viena iš tokių problemų yra patyčios. Toks pat mini visuomenės modelis atsispindi mokyklų gyvenime.

Galbūt iš pirmo žvilgsnio tai gali pasirodyti nesvarbu, tačiau apklausa parodė, jog tikrai nemažai moksleivių nuolat patiria ar yra kada nors patyrę patyčias. Į patyčių savoką šiuo atveju įeina toks elgesys kaip: prasivardžiavimas, ignoravimas, apkalbinėjimas ir netgi fizinis smurtas – stumdymas, daiktų vogimas, gadinimas ir kitokia materialinė žala. Didžiausia apklaustųjų dalis nurodė, kad dažniausiai patiria verbalines patyčias, mažiau – fizines patyčias. Įrodyta, kad didesnė psichologinė žala padaroma vaikui, jeigu patyčios yra verbalinės.

Negerai, kad mokyklose vaikai yra nepakankamai informuoti kur kreiptis patiriant

patyčias. Apklausa parodo, kad dalis apklaustųjų atsakė, jog jie kreipiasi, bet negauna tokios pagalbos.

Džiugu, jog didesnioji dalis moksleivių netyli matant, patiriant patyčias ir kreipiasi pagalbos, – pasisako tėvams, draugams, rečiau mokytojams ir mokyklos administracijai ar psichologui. Galbūt reikėtų aktyviau skelbti mokyklose informaciją, kur galima kreiptis esant patyčioms.

Apklaustieji nėra abejingi patyčioms ir gana daug apklaustųjų pasakė, jog netoleruotų patyčių ir gintų užgauliojamą moksleivį. Tačiau trečdalis atsakymų buvo tokie, jog moksleiviai netoleruotų patyčių, tačiau negintų engiamojo ir nesikištų. Džiugu matyti, jog tikrai nedidelė dalis yra abejingi patyčioms ir visai j tai nereaguotų. Tačiau to neužtenka, kad patyčių atvejų mažėtų, ypač vaikų, paauglių tarpe. Tam reikia ne tik kontroliuoti žiniasklaidos turinį, ieškoti problemos priežasčių visuomeniniuose reiškiniuose, bet pirmiausia reikia keisti tarpusavio bendravimą pradedant nuo santykių šeimoje. Tuo pačiu supažindinant tiek tėvus, tiek moksleivius su grupių prieš smurtą veikla bei psichologo mokyklose pagalba.

Tokie tyrimo rezultatai yra gauti iš 12-kos pilotiniame projekte „Saugi mokykla“ dalyvaujančių mokyklų, kur jau ne vieneri metai dirba Vaikų grupės prieš smurtą, organizuojami renginiai, diskusijos, rengiamos prevencinės akcijos mokyklose, mokyklos vadovai žino ir pritaria šiai prevencinei veiklai. Bliekia tik spėlioti kokia padėtis yra tose mokyklose, kuriose nėra prevencinių programų, kuriose apie patyčias nekalbama, jų nematoma.

Apie konkrečius skaudžius atvejus mes sužinome iš policijos, sveikatos priežiūros įstaigų statistikos suvestinių, savižudybių statistikos.

2011 m. pavasarį bus atliktas kontrolinis patyčių situacijos pilotinėse mokyklose tyrimas idant įvertinti pirmus prevencinės veiklos mokyklose rezultatus. 2011 m. rudenį pilotinio projekto mokyklose bus peržiūrėtas, pataisytas prevencinis veiksmų planas pagal pavasarį gautus tyrimo rezultatus pilotinėse mokyklose.

Pasak Psichodramos ir ekspresyvos terapijos instituto psichologo *Evaldo Karmazos*, saugi mokykla turi 4 pagrindinius kriterijus:

1. Rūpestinga mokyklos bendruomenė, kurioje visi nariai jaučiasi saugūs, remiami, palaikomi, priklausantys bendruomenei.
2. Mokykloje vaikai yra mokomi tinkamo elgesio įgūdžių.
3. Mokykloje sistemingai yra paskatinamas pozityvus elgesys.
4. Mokykloje yra pritaikyta vaiko gebėjimams ir skatinanti mokymosi struktūra.

Pilotinio projekto „Saugi mokykla“ dalyvių kontaktai

Vardas	Pavardė	Mokykla	E-mail	Telefonas
Jūratė	Arštikaitienė	Šakių raj. Sintautų pagr. mokykla	mokykla@sintautai.sakiai.lm.lt	8-345-45034
Dalia	Šiaudvytienė	Martyno Jankaus pagrindinė mokykla, Šilutė	mjuzk@mjankus.silute.lm.lt mjmok@mjankus.silute.lm.lt	8-441-62041
Neringa	Pajadienė	Obelių gimnazija, Rokiškis	obeliu.mokykla@gmail.com	8-458-78410
Genovaitė	Pugžlienė	Juozo Tūbelio gimnazija, Rokiškis	tubeliog@yahoo.com	8-458-33587
Rasa	Karžinauskienė	„Juventos“ pagrindinė mokykla, Šiauliai	karzinauskiene@gmail.com	8-656-51804
Vaida	Beinarienė	Naujamiesčio vid. mokykla, Jurbarkas	info@jnv.m.lt	8-447-51090
Saulena	Plėšikaitienė	Naujamiesčio vid. mokykla, Jurbarkas	info@jnv.m.lt	8-447-51090
Laura	Vitkūnaitė	Kavarsko vidurinė mokykla, Anykščiai	kavarsko.vidurine@gmail.com	8-381-55140
Ingrida	Urbelytė	Zoknių pagrindinė mokykla, Šiauliai	zokniai@splius.lt	8-414-26407
Dalia	Kerienė	Šiaulių PRC Buitinių paslaugų skyrius	bimukas@gmail.com	8-683-71194
Ramutė	Matijošaitienė	Veliuonos Antano ir Jono Juškų vidurinė mokykla, Jurbarkas	rastine@veliuona.jurbarkas.lm.lt, matijosaitiene.r@gmail.com	8-447-42782 8-620-18978
Jolanta Antanina	Špakova	A. Vienuolio gimnazija, Anykščiai	avg.anyksciai@gmail.com jolantaan@yahoo.com.sg	8-381-50862
Laura	Druteikaitė	S. Stanevičiaus vidurinė mokykla, Vilnius	rastine@stanevicius.vilnius.lm.lt	8-5-2304409

ABC (Anti-bullying council) taryba mokykloje

ABC taryboje dirba 8-10 žmonių (mokytojai, mokyklos vadovas / administracija, mokiniai iš Vaikų grupės prieš smurtą, Grupės prieš smurtą vadovas, kiti aktyvūs mokiniai, tėvai, savivaldybės, policijos, spaudos atstovai ir kt.)

ABC funkcijos

1. Strateginė

- mokyklos situacijos tyrimas
- tyrimo situacijos analizė
- prevencinio veiklos plano rašymas

2. Funkcinė

- organizuojamas informacijos surinkimo mechanizmas
- organizuojamas patyčių situacijų sprendimo mechanizmas
- suplanuojama prevencinio plano sklaida

Problema	Ką mes darysime	Kas bus atsakingas	Kada tai bus padaryta	Įvertinimas
Pavyzdžiai				
<i>Patyčios pertraukų metu</i>	Suaugę budi pertraukų metu	Visi mokytojai. Laura sudaro grafiką	Per kiekvieną pertrauką	Gegužės 28 d.
	Priešsmurtinė grupė organizuoja veiklas pertraukų metu	Vaikai iš priešsmurtinės grupės. Inga sudaro grafiką	Ilgų pertraukų metu	Gegužės 28 d.
	Mokytojai apie tai kalba pamokų metu	Mokytojai viso gyvenimo mokykloje	Kaip dalis vaikų švietimo	Mokslo metų pabaigoje
<i>Sunki atmosfera mokykloje</i>				
	Sudaryti taisykles kaip elgtis klasėje	Klasės mokytoja	Mokslo metų pradžioje	Prieš Kalėdų atostogas
	Bendros veiklos /šventės tam tikro amžiaus mokiniams	Priešsmurtinė grupė	Mokslo metų viduryje	Mokslo metų pabaigoje

ANKETA

Ši anketa yra apie tam tikrą mokinių elgesį, vadinamą tyčiojimusi. Tyčiojimas – pasikartojantis vieno ar kelių vaikų agresyvus elgesys, nukreiptas į kitą, silpnesnį vaiką ir šio elgesio tikslas yra sukelti fizinį ar emocinį skausmą. Tyčiojimas pasireiškia įvairiais būdais: mušimu, stumdymu, spardymu, pinigų, daiktų atiminėjimu, pravardžiovimu, gąsdinimu, erziniu, apkalbinėjimu, ignoravimu ar nebendravimu ir kt.

Norėčiau tavęs paprašyti, kad atvirai ir nuoširdžiai atsakytum į klausimus. Prašau atidžiai perskaityti kiekvieną klausimą. Apklausa yra anoniminė, todėl nerasyk nei vardo, nei pavardės.

1. Kas Tu esi? (pabrauk) berniukas mergaitė
2. Kiek Tau metų?
3. Kurioje klasėje Tu mokaisi?
4. Kaip saugiai Tu jautiesi mokykloje? (apibrauk tinkamą raidę)
 - a. Visai nesaugiai
 - b. Dažniau nesaugiai
 - c. Dažniau saugiai
 - d. Visada saugiai
5. Ar iš Tavęs tyčiojasi mokykloje kiti mokiniai? (apibrauk tinkamą raidę)
 - a. labai dažnai (kasdien)
 - b. dažnai (1-2 kartus per savaitę)
 - c. kartais (2-3 kartus per mėnesį)
 - d. niekada (**tuomet pereiname prie 8 klausimo**)
6. Jei iš Tavęs tyčiojasi mokykloje, pažymėk, kaip (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą atitinkantį langelį):

Veiksmas	Kartais	Dažnai
Prasivardžio, erzino		
Apkalbinėjo Tave		
Grasino Tau ar gąsdino Tave		
Ignoravo Tave ar nebendravo su Tavimi		
Stumdė, mušė ar įspyrė		
Gadino Tavo daiktus		
Atėmė iš Tavęs pinigus ar daiktus		
Rašė įžeidinėjančius užrašus apie Tave		
Iš tavęs tyčiojosi kitais būdais (užrašyk savo)		
.....		

7. Kaip Tu reaguoji, jeigu iš Tavęs tyčiojasi? (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą atitinkantį langelį):

Veiksmas	Kartais	Dažnai
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu		
Papasakoju tėvams		
Papasakoju mokytojams		
Papasakoju draugams		
Stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina		
Nesiimu jokių veiksmų		
Tavo variantas (užrašyk savo)		
.....		

8. Ar Tu kada nors tyčiojaisi iš kitų mokinių? (apibrauk tinkamą raidę)

- a. labai dažnai (kasdien) b. dažnai (1-2 kartus per savaitę)
c. kartais (2-3 kartus per mėnesį) d. niekada (**tuomet pereik prie 10 klausimo**)

9. Jei tyčiojaisi iš kitų mokinių, pažymėk, kaip (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą atitinkantį langelį):

Veiksmas	Kartais	Dažnai
Prasivardžiuvi, erzini		
Apkalbinėjai		
Grasini ar gąsdinai		
Ignoravi ar nebendravai		
Stumdei, mušei ir įspyrei		
Gadinai jų daiktus		
Atėmė iš jų pinigų ar daiktus		
Rašei įžeidinėjančius užrašus apie kitus		
Tyčiojaisi kitais būdais (užrašyk savo)		
.....		

10. Kaip Tu dažniausiai elgiesi, kai mokykloje pamatai patyčių situaciją (pažymėk atsakymą atitinkantį langelį)

- a) nė karto nemačiau b) prisijungiu prie skriaudėjų
c) stebiu ir nesikišu, bet tyliai palaikau skriaudėjus d) stebiu ir nesikišu

e) stebiu ir nesikišu, bet tyliai palaikau patyčias patiriantį vaiką

f) stengiuosi aktyviai ginti tą, iš kurio tyčiojasi g) kreipiuosi į suaugusius

i) kitas variantas (užrašyk savo)

11. Kaip manai, kokiose vietose vaikai tyčiojasi vieni iš kitų tavo mokykloje? (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą atitinkantį langelį):

Vieta	Niekada	Kartais	Dažnai
Kabinetuose			
Koridoriuose			
Valgykloje			
Tualete			
Mokyklos kieme ar teritorijoje			
Kita vieta (užrašyk savo)			
.....			

12. Jeigu patyrei patyčias – ar gali gauti pagalbą mokykloje?

a) taip

b) ne

13. Į ką kreiptumeisi pagalbos, jeigu patirtum patyčias?

a) į administraciją

b) į auklėtoją

c) į mokytoją

d) į psichologą

e) į socialinį pedagogą

f) į kitą suaugusį

g) į Grupę prieš smurtą

h) į tėvus

i) į nieką

j) kita (užrašyk savo)

14. Ką Tu galėtum padaryti, kad sustabdytum patyčias mokykloje?

15. Ką mokytojai galėtų padaryti, kad sustabdytų patyčias mokykloje?

16. Ką mokykla galėtų padaryti, kad sustabdytų patyčias mokykloje?

17. Ką dar norėtum man pasakyti?

Labai ačiū už atsakymus!

PREVENGINIO VEIKLOS PLANO PAVYZDYS

Įžanga

- Mokyklos tikslas, vizija
- Formali informacija (rekvizitai)
- Įvardintos mokyklos bendruomenės atsakomybės (vadovo, administracijos, ABC tarybos, mokytojų, mokinių)

Veikla

- Veiksmai, kurių buvo imtasi praėjusiais metais
- Strategija dėl informacijos apie patyčias surinkimo
- Strategija dėl patyčių situacijos išaiškinimo konkrečioje mokykloje
- Strategija dėl informacijos pateikimo mokyklos bendruomenei, tėvams
- Veiklos nukreiptos į problemų sprendimą konkrečioje mokykloje
- Strategija dėl mokslėivių dalyvavimo

Konkretūs veiksmai

- Standartinių procedūrų aprašymas kaip elgtis patyčių atveju (su nukentėjusiu, kaltinamuoju, abiejų tėvais)

PREVENGINIS VEIKLOS PLANAS

Turi būti įrankis
strateginiam darbui
prieš patyčias ir
žeminantį elgesį

Turi būti įrankis
sustabdyti esamas
patyčias ir žeminantį
elgesį

Turi būti gerai žinomas visų mokyklos darbuotojų,
mokinių, mokinių tėvų

Mokiniai turi dalyvauti
diskusijose
ir plano ruošime

Gelbėkit vaikus

Save the Children Lithuania

Kontaktai:

VO „Gelbėkit vaikus“

Tel.: 8 5 2610815, 8 5 2685143, 8 5 2685142

Fax. 8 5 2610837

El. paštas: info@gelbvaik.lt

www.gelbekitvaikus.lt